

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11050267>

O'SMIRLARDA BILISHGA BO'LGAN QIZIQISHLARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Xalimova Nargiza Narzilloyevna

Buxoro innovatsiyalar universiteti magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o'smirlarda bilishga bo'lgan qiziqishlarni shakllantirishning nazariy asoslari bir nechta muhim omillarga bog'liqligi, bu nazariy asoslar, o'smirlarda bilishga bo'lgan qiziqishlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi mahalliy va xorijiy ilmiy tadqiqotlar tahlili asosida yoritilgan.

Shuningdek, qiziqishlar, o'smirlarning o'zini, o'zligini anglash va bilim olish uchun kerakli motivatsiyasini oshirishga doir ma'lumotlar aks etirilgan.

Kalit so'zlar: qiziqish, kognitiv qiziqish, o'smirlik davri, ijtimoiylashuv, erkinlik, mustaqil ta'lim.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE FORMATION OF INTEREST IN LEARNING IN TEENAGERS

ABSTRACT

In this article, the theoretical foundations of the formation of interest in knowledge in teenagers depend on several important factors, and the fact that these theoretical foundations are important in the formation of interest in knowledge in teenagers is highlighted based on the analysis of local and foreign scientific studies.

Also, information on increasing the necessary motivation of teenagers to gain knowledge and self-awareness is shown.

Keywords: interest, cognitive interest, adolescence, socialization, freedom, independent education.

KIRISH

Kognitiv qiziqish – o'rganish va shaxsni rivojlantirishning muhim omilidir. Qiziqish ta'siri ostida bilim shaxsiy ma'noga ega bo'ladi. Shakllangan kognitiv qiziqish tufayli o'quvchining faoliyati samarali bo'ladi. Kognitiv qiziqish

o'quvchining ma'naviy salohiyatini faollashtiradi, faollikni yuqori darajaga ko'taradi va uni atrofdagi voqelik qadriyatlariga yaqinlashtiradi. Qadriyat yo'nalishlari kognitiv qiziqish tufayli yoshlarning jamiyat hayotiga faol kirishini ta'minlaydi.

Qiziqish hammadan ko'ra ko'proq kishining kasbiy, ixtisosi bo'yicha qiladigan mehnati, o'qishi bilan bog'liq bo'ladi. Insonda shaxsiy qiziqishlar bilan birga, u ijtimoiy ozod bo'lgani tufayli, unga yana ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy qiziqishlar ham xosdir [1].

Qiziqish – insonning ijobiy emotsional hayajonlari bilan predmetlar va atrofdagi hayotiy hodisalarni idrok etish yo'nalishidir [7].

Qiziqish shaxsni faoliyat turlari maqsadlarini anglab yetishga yo'naltiruvchi va shu bilan yangi holatlarni tushunish va tanishishga, borliqni yanada to'la va chuqur ifoda etishga yordam beruvchi idrok etish ehtiyojini namoyon etish shaklidir [8].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA, MUHOKAMA

O'smirlarda bilishga bo'lgan qiziqishlarni shakllantirishning nazariy asoslari bir nechta muhim omillarga bog'liqdir:

- Ta'limning asosiy tamoyillari, o'smirlarning bilimlarni o'rganish va tushunish jarayonlarini tushuntirishda muhimdir. Bu tamoyillar ta'lim jarayonlarining eng muhim omili hisoblanadi;

“Ta'lim tamoyillari” ta'lim nazariyasida muhim bir konseptual asosga egadir. Ushbu termin bilimlarning ta'lim jarayonlariga va o'rganishga qanday ta'sir qilishi, shuningdek, o'quvchilar tomonidan qanday qilib qabul qilinishi, o'zgarishlar va o'zgarishlarni takomillashtirish jarayonlarida qanday muhim rol o'ynashiga oid barcha g'oyalarni o'z ichiga oladi.

Ta'lim tamoyillarining maqsadi o'quvchilarning bilim olish va rivojlanishini ta'minlashga yordam berishdir. Ta'lim tamoyillari o'quvchilar, o'qituvchilar va ta'lim usullarini birlashtirish uchun yaxshi tarzda amal qilish va ta'limning eng yaxshi natijalarini ko'rish uchun keng ko'lamda yo'l yo'riq ko'rsatadi.

- O'smirlar bilimlarni o'zlashtirish va mustaqil fikrlashda doimiy qiziqishlar manbaiga ehtiyoj sezadi. Shu jihatdan o'smirlar o'z qiziqishlaridan motivatsiya oladi.

Qiziqishlar, o'smirlarning o'zini, o'zligini anglash va bilim olish uchun kerakli motivatsiyani oshiradi. Agar shaxsda biror narsaga qiziqish paydo bo'lsa, undagi qiziqish shu mavzuni o'rganishga va uning ustida ishlashga, shu jarayonga ko'proq vaqt ajratishga yordam beradi.

- O'smirlar uchun bilimning amaliyoti va qanday hisobda ishlatilishi muhimdir. O'smirlar bilimni amaliyotda qanday qilib qo'llashlari mumkinligini ko'rsatish orqali bilimga bo'lgan qiziqishlarini oshirish mumkin.

- O'smirlar bilimda muvaffaqiyatga erishish orqali ularning qiziqishlarini oshirishga ko'mak ko'rsatilishi muhimdir. O'smirlarning o'zgaruvchan yaxshi natijalarga erishishlari qiziqishlarini ko'taradi.

- O'smirlar o'zlarini qanday his etishlari, nimaga qiziqishi, va ularning shaxsiy tarbiyasi haqida qiziqishlarini tushunish asosiy masaladir. Shaxsiy muvofiqligi ko'zdan kechirish uchun bu ko'rsatishlarning o'ziga xos usullari mavjud.

Bu nazariy asoslar, o'smirlar bilishga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi va ularning ta'lim jarayonida va mustaqil o'rganishda muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi.

NATIJALAR

O'smirlarda bilishga bo'lgan qiziqishlarni shakllantirishga oid ko'plab olimlar va tadqiqotchilarning ishlari mavjud. Bu olimlar o'quvchilarning qiziqishlarini aniqlash, ularni qo'llash va ularga qiziqishlarni oshirish uchun turli metodlarni ishlab chiqilgan. Quyidagi olimlar bu sohada yirik ahamiyatga ega bo'lgan:

Amerikalik olim John Dewey, ta'lim jarayonlarida o'smirlarning faoliyatlarini o'rganish, ularning qiziqishlarini qo'llash va ularni o'zlashtirish uchun demokratik va amaliy usullar ishlab chiqdi [5].

Fransuz olim Jean Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi, o'smirlarning o'z o'zini anglash va bilim olish jarayonlarida qanday o'rganishlar muhimligini ko'rsatadi [4].

Rus olim Lev Vygotskyning ijtimoiy-tarbiyaviy rivojlanish teoriyasi, o'smirlarning ta'lim va bilim olish jarayonlarida o'zini anglashda ijtimoiy muloqotlar va ko'rinishlar yordamida qanday yordam bera olishlarini tushuntiradi [6].

Amerikalik olim Howard Gardnerning multipleksi intelligentsiya konsepsiyasi, o'smirlarning turli sohalarda qiziqishlarini oshirish va ularning bilim olish usullarini oshirish uchun kerakli ko'nikmalarni taqdim etadi [3].

Albert Bandura, o'smirlarning o'zini anglash va bilim olishda qanday o'zgarishlarga erishishlarini ta'minlash uchun ijtimoiy kognitiv o'zlashtirish nazariyasini rivojlantirdi [2].

XULOSA

Bu olimlar va ularning ishlari o'smirlarning bilishga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirish va ularni o'zlashtirish uchun muhim ko'nikmalarni taqdim etishda ahamiyatga ega. Ularning tadqiqot ishlari ta'lim sohasida asosiy qoidalarni aniqlashda va o'quvchilarning faoliyatlarini samara tashkil etishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Axmatov M.S. Uzluksiz ta'lim tizimida ommaviy sport- sog'lomlashtirish ishlarini samarali boshqarish. Monografiya. T., O'zDJTI nashriyoti. 2005.
2. Bandura, A. (1977b). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215.
3. Gardner, H. (2013). Frequently asked questions - Multiple intelligences and related educational topics. Retrieved from https://howardgardner01.files.wordpress.com/2012/06/faq_march2013.pdf
4. Jean Piaget // Psihologia inteligentei // (2008) Retrieved from <https://carturesti.md/carte/psihologia-inteligentei-67109>
5. John Dewey and our educational prospect: a critical engagement with Dewey's Democracy and education / edited by David T. Hansen 2006 State University of New York
6. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. — М: Изд-во Смысл, Изд-во Эксмо, 2004. — 512с. (Серия «Библиотека всемирной психологии»).
7. Вяткин Л.А., Сидорчук Е.В., Немытов Д.Н. Туризм и спортивное ориентирование.: Учеб. пособие. М.: Академий. 2008. С. 208.
8. Селуянов В.Н., Федякин А.А. Биологические основы оздоровительного туризма. М.: Спорт Академ Пресс. 2000. С. 123.